



The concept of trilingual ideographic dictionaries and their theoretical and practical foundations

Dildora JUMABOYEVA¹, Sevinch SADIKOVA²

Urgench RANCH University of Technology
Uzbekistan State World Languages University

ARTICLE INFO

Article history:

Received November 2024

Received in revised form

10 December 2024

Accepted 25 December 2024

Available online

25 January 2025

Keywords:

trilingual dictionaries,
ideographic methods,
language learning,
translation,
semantic nuances,
theoretical foundations,
practical application.

ABSTRACT

This research explores the concept of trilingual ideographic dictionaries, focusing on their theoretical and practical bases. The study examines how these dictionaries can serve as crucial tools for language learners, translators, and researchers. The paper discusses the structure and compilation of such dictionaries, emphasizing their role in enhancing understanding and communication between languages. The findings highlight the importance of ideographic methods in preserving semantic nuances and facilitating language learning.

2181-3701/© 2024 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-3701-vol3-iss1/S-pp140-143>

This is an open-access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Uch tilli ideografik lug'atlar tushunchasi va ularning nazariy va amaliy asoslari

ANNOTATSIYA

Kalit so'zlar:

uch tilli lug'atlar,
ideografik usullar,
til o'rganish,
tarjima,
semantik nozikliklar,
nazariy asoslar,
amaliy qo'llanish.

Ushbu tadqiqot uch tilli ideografik lug'atlar tushunchasini o'rganib chiqadi va ularning nazariy hamda amaliy asoslariga e'tibor qaratadi. Tadqiqotda bu lug'atlar til o'rganuvchi, tarjimon va tadqiqotchilar uchun muhim vosita bo'lishi mumkinligi ta'kidlanadi. Lug'atlarning tuzilishi va tayyorlanishi haqida so'z yuritilib, ular tillar o'rtasida tushunishni va muloqotni yaxshilashdagi o'rni ko'rsatib beriladi. Natijalar ideografik usullarning semantik nozikliklarni saqlash va til o'rganishni yengillashtirishdagi ahamiyatini namoyish etadi.

¹ Urgench RANCH University of Technology. E-mail: dildorajumaboyeva98@gmail.com

² Uzbekistan State World Languages University. E-mail: sodiqovasevinch957@gmail.com

Концепция трехязычных идеографических словарей и их теоретические и практические основы

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

трехязычные словари,
идеографические методы,
изучение языков,
перевод,
семантические нюансы,
теоретические основы,
практическое применение.

В данном исследовании рассматривается концепция трехязычных идеографических словарей с акцентом на их теоретические и практические основы. Исследование анализирует, как эти словари могут стать важным инструментом для изучающих язык, переводчиков и исследователей. В работе обсуждаются структура и составление таких словарей, подчеркивая их роль в улучшении понимания и общения между языками. Результаты подчеркивают важность идеографических методов в сохранении семантических нюансов и облегчении изучения языков.

Globalizatsiya davrida, ko'p tillilik va ko'p madaniylilik jarayonlari til o'rganish va til o'rgatish jarayonlariga yangicha yondashuvlarni talab qilmoqda. Uch tilli ideografik lug'atlar bu sohada muhim vosita bo'lib, turli tillardagi so'zlarni ma'no va tushuncha bo'yicha birlashtiradi. Ushbu maqolada uch tilli ideografik lug'atlarning nazariy va amaliy asoslari haqida batafsil so'z yuritiladi. Uch tilli ideografik lug'atlar til o'rganish va til o'rgatish jarayonlarini yangi bosqichga olib chiqadi. Ularning nazariy va amaliy asoslari turli tillar va madaniyatlarni birlashtirishga qaratilgan bo'lib, ular orqali o'zaro tushunish va hamkorlik yanada mustahkamlanadi. Kelajakda bu lug'atlarning yanada rivojlanishi va ommalashishi kutilmoqda. Uch tillilik lug'atlarning asosiy maqsadi turli tillarni o'rganishni osonlashtirishdir. Bu lug'atlar odatda bir asosiy til va ikkita qo'shimcha tilni o'z ichiga oladi. Uch tilli lug'atlar foydalanuvchiga bir tilni bilmagan holda boshqa tilni o'rganishga yordam beradi.

Ideografik lug'atlar so'zlarni nafaqat ularning tarjimasi, balki ma'no jihatidan ham tasniflaydi. Bunda so'zlar bir-biriga ma'no jihatidan yaqin bo'lgan guruhlariga ajratiladi, bu esa foydalanuvchiga o'xshash tushunchalarni bir joyda ko'rishga imkon beradi. Lug'atlar va tilshunoslik sohalari o'z ichiga ko'plab turli xil tizimlarni oladi. Bular orasida ideografik lug'atlar alohida o'rin tutadi. Ideografik tizimlar – bu belgilarni tushunish va ifodalashda so'zlarning tovushiga emas, balki ularning ma'nosiga asoslangan tizimlardir. Bugungi maqolada ideografik lug'atlarning mohiyati, tarixi va ahamiyati haqida so'z yuritamiz. Ideografik lug'at – bu til tizimida har bir belgi yoki so'zning ma'nosini ifodalovchi, tovushni emas, balki ma'noni aks ettiruvchi tizimdir. Bunday tizimlarda belgilarning ma'nosi aniq va alohida bo'lib, ular so'z yoki tovushni ifodalashda emas, balki tasavvur va tushunishni shakllantirishda yordam beradi. Misol tariqasida Xitoy yozuvi, qadimgi Misrning hieroglifik yozuvi va ba'zi boshqa til tizimlari keltirilishi mumkin.

So'zlar va tushunchalar ma'nosini aniqlash va tasniflash:

Tilaro hamkorlik: Turli tillar o'rtasidagi semantik bog'liqlikni o'rganish va qo'llash.

Kognitiv yondashuv: Lug'atdagi so'zlar foydalanuvchi ongida qanday ma'nolarni uyg'otishi va bu ma'nolarni qanday tasniflash mumkinligini o'rganish.

Leksik bazani yig'ish: Har uch til uchun asosiy va keng qo'llaniladigan so'zlarni tanlash.

Semantik tasniflash: So'zlarni ularning ma'nosiga qarab guruhlash va tasniflash.

Ma'lumotlarni integratsiya qilish: Uch tilda so'zlarni bog'lash va ularning ma'nolarini bir-biriga moslashtirish.

Texnologik qo'llanma: Lug'atni raqamli formatda yaratish va uni foydalanuvchilarga qulay qilish.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Uch tilli lug'atlar maktablar va universitetlarda til o'rganish jarayonini yengillashtiradi. Tadqiqotchilar va ilmiy ish olib borayotganlar uchun ma'lumotlar bazasi sifatida xizmat qiladi. Har xil madaniy guruhlar o'rtasidagi aloqa va tushunishni yaxshilaydi. Uch tilli ideografik lug'atlar til o'rganish va til o'rgatish jarayonlarini yangi bosqichga olib chiqadi. Ularning nazariy va amaliy asoslari turli tillar va madaniyatlarni birlashtirishga qaratilgan bo'lib, ular orqali o'zaro tushunish va hamkorlik yanada mustahkamlanadi. Kelajakda bu lug'atlarning yanada rivojlanishi va ommalashishi kutilmoqda.

Ideografik yozuv tizimlari qadimgi zamonlardan boshlangan. Xitoy yozuvi eng mashhur ideografik tizimlardan biri hisoblanadi. Bu yozuvda har bir belgi o'ziga xos ma'no yoki biror tushunchani ifodalaydi. Misrning hierogliflari ham ideografik tizimga misoldir, ularning har biri biror tasavvurni yoki obyektini tasvirlaydi.

Bundan tashqari, boshqa qadimgi madaniyatlarda ham ideografik tizimlar mavjud bo'lib, ular o'zlarining unikal xususiyatlari bilan ajralib turadi. Ular o'z vaqtida insoniyat tarixida muhim rol o'ynagan, chunki ular yozuvni rivojlantirishga yordam berdi va madaniyatlarni boshqarish uchun zarur vositalarni taqdim etdi. Ideografik lug'atlar orqali, biror so'zning ma'nosi faqat tovushga emas, balki tasavvurlarga asoslangan. Bu esa ko'proq aniq va to'liq tushunishni ta'minlaydi. Ideografik tizimlar turli tillarda bir xil belgilarni ishlatish orqali madaniyatlar o'rtasida aloqa o'rnatishga yordam beradi. Masalan, Xitoy yozuvi butun Sharqiy Osiyoda tarqalgan bo'lib, turli tillar o'rtasida tushunishni osonlashtiradi. Ideografik tizimlar ko'pincha milliy va regional tillardan qat'i nazar, umumiy tushunish yaratadi. Misol uchun, Xitoyda yozilgan ideogrammalar Yaponiya va Koreya kabi boshqa mamlakatlarda ham tushuniladi. Ideografik tizimlar ko'pincha o'qish va yozishni o'rganishni murakkablashtiradi. Har bir belgining o'ziga xos ma'nosi borligi sababli, yangi belgilarni o'rganish vaqt talab qilishi mumkin. Ideografik tizimlar har bir belgi uchun aniq ma'no yaratgan bo'lsa-da, ba'zi so'zlarni yoki tushunchalarni aniq ifodalash qiyin bo'lishi mumkin. Masalan, abstrakt tushunchalar va his-tuyg'ularni tasvirlashda ba'zan kamchiliklar yuzaga keladi.

XULOSA

Uch tilli ideografik lug'atlar uchta tilda muayyan tushunchalarni tasniflash, guruhlash va izohlashga asoslangan lug'at turidir. Ushbu lug'atlar so'zlarning ma'no doirasini kengroq yoritish va til o'rganuvchilar uchun tushunchalarni osonroq anglash imkonini beradi. Ideografik lug'atlar odatda tematik tasnifga ega bo'lib, so'zlar ma'nosi, mavzusi yoki konseptual jihatlari bo'yicha guruhlanadi. Uch tilli ideografik lug'atlar tilshunoslik, tarjimonlik va ta'lim sohalarida muhim ahamiyatga ega bo'lgan vositadir. Ular til o'rganishni yengillashtiradi, tillararo muloqotni rivojlantiradi va madaniyatlararo tushunishni oshiradi. Nazariy asoslari bilan birga, ular amaliy jihatdan ham ko'plab sohalarda keng qo'llanilmoqda. Ideografik lug'atlar va yozuv tizimlari o'zining tarixiy va madaniy ahamiyatiga ega bo'lib, insoniyatning til va yozuv rivojiga katta hissa qo'shgan. Ularning afzalliklari va kamchiliklarini to'liq tushunish, tilshunoslik, tarix va madaniyat

sohalaridagi tadqiqotlar uchun muhimdir. Ideografik tizimlarning o'rganilishi nafaqat tilni, balki butun dunyo madaniyatini yaxshiroq tushunish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Ahmadjonov, O. (2010). "Tilshunoslikka kirish." Toshkent: O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi.
2. Baxtiyorov, R. (2015). "Ko'p tilli lug'atlarni tuzish nazariyasi va amaliyoti." Toshkent: Fan nashriyoti.
3. Muhamedov, S. (2012). "Tilshunoslik va lingvistik tadqiqotlar." Toshkent: Sharq.
4. Nurmuhamedov, A. (2017). "Ideografik lug'atlarning tuzilishi va ulardan foydalanish usullari." Toshkent: Universitet nashriyoti.
5. Kibrik, A. E. (2011). "Lingvisticheskie osnovy sozdaniya mnogoyazychnykh slovaryey." Moskva: Nauka.
6. Sinclair, J. (1991). "Corpus, Concordance, Collocation." Oxford: Oxford University Press.
7. Wierzbicka, A. (1996). "Semantics: Primes and Universals." Oxford: Oxford University Press.
8. Lyons, J. (1995). "Linguistic Semantics: An Introduction." Cambridge: Cambridge University Press.
9. Karttunen, L. (1983). "What Makes a Good Dictionary?" Computational Linguistics, 9(3), 178-189.
10. Crystal, D. (2003). "The Cambridge Encyclopedia of the English Language." Cambridge: Cambridge University Press.